

પ્રવચન નં. ૩૬, શ્લોક-૫૪, ગાથા-૩૮ સોમવાર, શ્રાવણ સુદ ૧, તા.૧૧-૦૮-૧૯૮૦

‘નિયમસાર’ ગાથા-૩૮. અહીં સુધી આવ્યું છે. એક પંક્તિ બાકી છે. શું કહ્યું પહેલા? કે આ આત્મા જે ત્રિકાળી ચીજ છે, ધર્મજીવને એ એક જ ઉપાદેય છે. એનો અનુભવ કરવો એ જ એનું કર્તવ્ય છે. એમાં સાત પર્યાય છે. અજીવનું જ્ઞાન, જીવની પર્યાય, આસ્રવ, બંધ, સંવર, નિર્જરા અને મોક્ષ, એ સાતેય પર્યાય પરદ્રવ્ય છે. સ્વદ્રવ્યનો એમાં અભાવ છે. તો સંવર અને નિર્જરા અને મોક્ષની પર્યાય પણ પરદ્રવ્ય છે. સૂક્ષ્મ વાત છે, ભાઈ! આહાહા...! એ પર્યાયનો આશ્રય કરવાથી તો વિકલ્પ અને રાગ ઉત્પન્ન થાય છે. ભલે મોક્ષનો માર્ગ હોય, એનો આશ્રય કરવાથી પણ વિકલ્પ અને રાગ ઉત્પન્ન થાય છે. એ મોક્ષના માર્ગને પણ અહીંયા પરદ્રવ્ય કહ્યું છે. સૂક્ષ્મ વાત છે, ભાઈ!

પરમાત્મા ત્રિલોકનાથ તીર્થકરદેવની વાણીમાં-દિવ્યધ્વનિમાં-આવ્યું, એ સંતો આડતિયા થઈને જગતને જાહેર કરે છે. આહાહા...! કે સંવર, નિર્જરા અને મોક્ષ પણ પરદ્રવ્ય છે. કેમ કે એના આશ્રયથી તો રાગ ઉત્પન્ન થાય છે. આહાહા...! એક ત્રિકાળ, ચાર ભાવથી રહિત, ઉદયભાવ અને પુણ્ય-પાપ આદિ ક્ષયોપશમભાવ, ઉપશમભાવ અને ક્ષાયિકભાવ, એ ચાર ભાવથી રહિત... આહાહા...! અને ચાર ભાવથી અગોચર અથવા ચાર ભાવથી અગમ્ય અર્થાત્ ચાર ભાવના આશ્રયથી અગમ્ય... આહાહા...! આવી ચીજ છે. એ ચીજ અનાદિઅનંત પ્રભુ! અનાદિઅનંત છે. છે એની શરૂઆત કેવી અને છે એનો અંત કેવો? અને છે એ અતીન્દ્રિય સ્વભાવવાળો છે. છે એ સ્વભાવવાન હોય છે. સ્વભાવ વગરની ચીજ ક્યારેય રહેતી નથી.

એ ‘અતીન્દ્રિયસ્વભાવવાળો શુદ્ધ-સહજ-પરમ-પારિણામિકભાવ....’ શુદ્ધ એટલે કે સહજ એટલે પરમપારિણામિકભાવ. આહાહા...! એટલે જ્ઞાયકભાવ. પારિણામિકભાવ તો પરમાણુમાં પણ છે. આત્મા સિવાય પાંચ દ્રવ્યમાં દ્રવ્ય જે છે એ પારિણામિકભાવે જ છે. પણ અહીંયા પારિણામિકભાવ એ જ્ઞાયકભાવ, આનંદભાવ, ત્રિકાળી ભાવ, શુદ્ધભાવ... શુદ્ધભાવનો અધિકાર છે ને? તો એ પર્યાયના શુદ્ધભાવની વાત નથી. ત્રિકાળી ચીજ જે ભગવાન પૂર્ણાનંદ છે, એને અહીંયા શુદ્ધભાવ કહે છે. એ શુદ્ધભાવને અહીંયા પરમપારિણામિકભાવ કહ્યો છે. સમજાણું કાંઈ? ઉપર છે ને શુદ્ધભાવ અધિકાર? શુદ્ધભાવ કહો, જ્ઞાયકભાવ કહો, પરમપારિણામિકભાવ કહો, માત્ર પારિણામિક નહિ. કેમકે માત્ર પારિણામિક તો ઉદય, ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, ક્ષાયિક એ ચાર પર્યાયને પણ પારિણામિકભાવ કહેવામાં આવે છે, પણ એ પરદ્રવ્ય છે. આશ્રય કરવા લાયક નથી. આહાહા...!

ધર્મજીવને ‘પરમ-પારિણામિકભાવ જેનો સ્વભાવ છે-એવો કારણપરમાત્મા....’ આહાહા...!

‘તે ખરેખર ‘આત્મા’ છે.’ ખરેખર આત્મા તો એને જ કહે છે. પર્યાય છે એ તો વ્યવહારઆત્મા છે. અને વ્યવહારને અભૂતાર્થ કહીને પર્યાયને ગૌણ કરીને, ત્રિકાળી પરમસ્વભાવભાવને મુખ્ય કરીને, એ જ કારણપરમાત્મા ઉપાદેય છે (એમ કહ્યું છે). આહાહા...! દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજાના બધા ભાવ છે એ શું છે? એ તો ઉદયભાવ વિકાર છે. એ બંધનું કારણ છે. પણ જે ક્ષયોપશમ આદિ જે મોક્ષનું કારણ છે એને પણ પરદ્રવ્ય કહેવામાં આવ્યા છે. કેમ કે પર્યાયમાંથી નવી પર્યાય-શુદ્ધિ નથી આવતી. એ કારણે જેમ પરદ્રવ્યમાંથી પર્યાય નથી આવતી એમ સંવર, નિર્જરા અને મોક્ષમાર્ગની પર્યાયમાંથી નવી પર્યાય નથી આવતી. તો એ નવી પર્યાય જે આવનારી ચીજ છે એ તો ત્રિકાળી પરમપારિણામિકભાવ છે. આહાહા...! અરે..રે...! મનુષ્યપણામાં કરવાનું હોય તો આ કર્તવ્ય છે. બાકી બધું પ્રપંચ-જાળ છે. આહાહા...!

શુભભાવને પણ સંસાર અને પ્રપંચ ભાવ કહ્યો છે. આહાહા...! એ તો ઠીક પણ પોતાની ચીજ જે દ્રવ્ય, ગુણ અને પર્યાય છે, એ ત્રણનો જે વિચાર કરે છે એ પણ વિકલ્પ, રાગ અને પરાધીન છે. આહાહા...! અંતર એકરૂપ ચીજ આનંદ કારણપરમાત્મા વાસ્તવમાં આત્મા આ છે. ખરેખર આત્મા આને કહેવામાં આવે છે. આહાહા...! ભાષા તો સાદિ છે પણ ભાવ, બાપુ! આકરા છે. આહાહા...! એનું જાણપણું થઈ જાય એનાથી પણ કાંઈ લાભ નથી. આહાહા...! એનો આશ્રય થઈ જાય એ લાભનું કારણ છે. સમજાણું કાંઈ? ખરેખર તો આત્મા એ છે.

‘તે ખરેખર ‘આત્મા’ છે.’ તે ખરેખર આત્મા નિશ્ચય ત્રિકાળ સ્વભાવ, જેનો અનુભવ કરવાથી આનંદ આવે છે. આહાહા...! સમ્યગ્દર્શનમાં છે તો પર્યાય, પણ એમાં અતીન્દ્રિય આનંદનો સ્વાદ આવે છે. એ અતીન્દ્રિય આનંદના સ્વાદને પરદ્રવ્ય કહેવાય છે. આહાહા...! અતીન્દ્રિય આનંદનો સ્વાદ એ પર્યાય છે. ત્રિકાળી અતીન્દ્રિય આનંદની મૂર્તિ, પ્રભુ! આહાહા...! ‘તે ખરેખર...’ યથાર્થમાં એ જ આત્મા છે. આહાહા...! સાચા મોક્ષમાર્ગની પર્યાય, નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગની પર્યાય, એ પણ ખરેખર આત્મા નથી. ખરેખર એ આત્મા નથી, એ વ્યવહાર આત્મા છે. આહાહા...! ત્યાં સુધી તો આવ્યું છે.

હવે અહીંયા કહે છે, ‘અતિ-આસન્ન ભવ્યજીવોને...’ આહાહા...! જેને અલ્પ ભવ રહ્યા છે, સંસારનો કિનારો આવી ગયો છે અને મોક્ષની પર્યાયની પ્રાપ્તિનો કાળ અલ્પ રહ્યો છે. આહાહા...! એવા ‘અતિ-આસન્ન ભવ્યજીવોને...’ એકલું ભવ્યજીવ ન લીધું. આસન્ન. જેને મોક્ષ નજીક છે, સંસારનો કિનારો નજીક છે. આહાહા...! એકલું આસન્ન પણ નથી લીધું. ‘અતિ-આસન્ન ભવ્યજીવો’ આહાહા...! ત્રિકાળી જ્ઞાયકભાવ જે નિશ્ચય આત્મા છે. એ ‘અતિ-આસન્ન ભવ્યજીવોને...’ આહાહા...! ‘એવા નિજ પરમાત્મા સિવાય (બીજું)...’ આવા ભવ્યજીવોને ‘એવા નિજ પરમાત્મા...’ પરમાત્મા કહો, કારણપરમાત્મા કહો, નિજ પરમાત્મા કહો, પરમપારિણામિકભાવ કહો, ત્રિકાળી શુદ્ધભાવ કહો, બધી એક જ ચીજ છે. આ અધિકાર શુદ્ધભાવનો છે. આહાહા...!

એવા 'અતિ-આસન્ન ભવ્યજીવોને...' આહાહા...! 'એવા નિજ પરમાત્મા સિવાય...' પૂર્ણાનંદનો નાથ, પ્રભુ! અનંત અનંત પૂર્ણ ગુણથી ભરેલો પ્રભુ! એવું પરમાત્મા પોતાનું નિજસ્વરૂપ એ 'સિવાય (બીજું) કાંઈ ઉપાદેય નથી.' નિમિત્ત તો ઉપાદેય નથી, રાગ પણ ઉપાદેય નથી, પણ સંવર-નિર્જરા આદિ પર્યાય પણ ઉપાદેય નથી. આહાહા...! માર્ગ બહુ ઝીણો, ભાઈ! આહાહા...! અહીં તો કહે, વ્રત કરો, પડિમા લઈ લો, આ લઈ લો, આમ કરો. પણ હજી તને સમ્યગ્દર્શન વિના પડિમા આવી ક્યાંથી? સમજાણું કાંઈ? અને સમ્યગ્દર્શન છે તો પર્યાય, પણ એ સમ્યગ્દર્શનનો વિષય પર્યાય નથી. આહાહા...! એ સમ્યગ્દર્શનનું ધ્યેય સમ્યગ્દર્શન નથી. સમ્યગ્દર્શનનું ધ્યેય પરમ પરમાત્મસ્વરૂપ જે ત્રિકાળી તે ધ્યેય છે. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- એની વિધિ શું?

ઉત્તર :- અંદરમાં જાવું એ વિધિ. બીજી કઈ? જે ત્રિકાળી ચીજ પાતાળમાં છે, એક સમયની પર્યાય પરદ્રવ્ય છે, એના પાતાળમાં નિજપરમાત્મા પડ્યો છે. એ બાજુ નજર કરવી એ એની વિધિ છે. બાકી બધી વાતું છે. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- તમારી પાસે તો આવી ગયા.

ઉત્તર :- આવી ગયા. આપ એટલે આ આત્મા. એ આપ એટલે અંદર આ આત્મા, એની પાસે જવું એ ચીજ છે. આહાહા...! એવા તો સમવસરણમાં અનંતવાર ગયા. પ્રભુ! મહાવિદેહમાં તો, કાલે એકવાર કહ્યું હતું ને? ત્રિકાળમાં ત્રિકાળ જાણનારનો વિરહ કદી હોતો નથી. શું કહ્યું? ત્રણકાળ, ત્રણલોકમાં. ત્રણકાળ અને ત્રણલોકને જાણનારનો ક્યારેય વિરહ નથી. સદા અનાદિઅનંત કેવળજ્ઞાની બિરાજમાન છે. આહાહા...! આવા મહાવિદેહમાં તો ભગવાન કેવળી કાયમ બિરાજે છે. અને મહાવિદેહમાં જન્મ લઈને અનંત પુદ્ગલ પરાવર્તન કર્યા. અનંત પુદ્ગલ પરાવર્તન. એક પુદ્ગલ પરાવર્તનના અનંત ભાગમાં અનંતા ભવ થાય છે. આહાહા...! ઘણી મોટી વાત છે, પ્રભુ!

એક પુદ્ગલ પરાવર્તનના અનંતમાં ભાગમાં અનંતા ભવ થાય છે. એવો એક પુદ્ગલ પરાવર્તન એવા અનંત પુદ્ગલ પરાવર્તનમાં જન્મ લીધો. અને જ્યાં જન્મ લીધો તો અનંતવાર ત્રિલોકનાથ તીર્થંકરનું સમવસરણ તો કાયમ ત્યાં મહાવિદેહમાં છે. એ સમવસરણમાં ગયા. આહાહા...! વાત સાંભળી, પણ અંદરમાં આત્માનો સ્પર્શ કર્યો નહિ. એ સાંભળવાના વિકલ્પમાં સાંભળી કે આ ભગવાન આમ કહે છે. એવું જ્ઞાન પણ ખ્યાલમાં આવ્યું. પણ એ આત્મા જે ત્રિકાળી ભગવાન છે એની સમીપ ગયો નહિ. આહાહા...!

કહે છે કે, 'અતિ-આસન્ન ભવ્યજીવોને એવા નિજ પરમાત્મા...' ભાષા છે? નિજપરમાત્મા. પરપરમાત્મા નહિ. પંચપરમેષ્ઠી અને અરિહંત તીર્થંકર પણ નહિ. આહાહા...! 'નિજ પરમાત્મા...' આ આત્મા પરમાત્મા જ છે. 'ઘટ ઘટ અંતર જિન વસે.' ભગવાન વીતરાગમૂર્તિ

ઘટ ઘટમાં બિરાજમાન છે. ચૈતન્યપ્રતિમા વીતરાગમૂર્તિ અંતરમાં બિરાજમાન છે. આહાહા...! ચૈતન્ય રત્નાકર છે. અનંત ચૈતન્યના રત્નથી ભરેલો ભગવાન સમુદ્ર છે. જેમાં પર્યાયનો પણ અભાવ છે. જે પર્યાય એનો વિષય કરે છે, એ પર્યાયનો પણ એ ચીજમાં અભાવ છે. અને એ પર્યાયમાં એ દ્રવ્યનો અભાવ છે. એમ હોવા છતાં વર્તમાન પર્યાય નિજપરમાત્મા તરફ જૂકે છે, તો પર્યાયમાં નિજપરમાત્માનું જ્ઞાન અને શ્રદ્ધા થાય છે. પણ પર્યાયમાં નિજ પરમાત્મા છે એ આવતો નથી. આહાહા...! ‘અતિ-આસન્ન ભવ્યજીવોને...’ અલ્પકાળમાં જેને સંસારનો કિનારો આવી ગયો છે. આહાહા...! ‘પ્રવચનસાર’માં ‘કુંદકુંદચાર્ય’ માટે કહ્યું છે. ‘પ્રવચનસાર’ના પહેલા અધિકારની શરૂઆતમાં. સંસારનો કિનારો જેને નજીક આવી ગયો છે. એવા ‘કુંદકુંદચાર્ય’નું કહેલું આ ‘પ્રવચનસાર’ છે. આહાહા...!

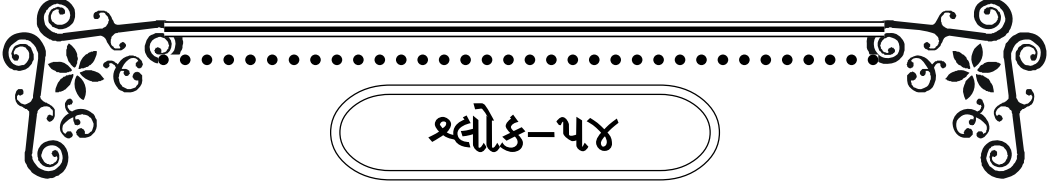
અહીંયા તો એ કહ્યું, ‘નિજ પરમાત્મા સિવાય...’ નિર્મળ પર્યાય પણ નિજ પરમાત્માથી અન્ય છે. રાગ તો અન્ય છે, દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્ર તો અન્ય છે, અને દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રનું લક્ષ કરવાથી તો રાગ થાય છે, પણ પર્યાયનો આશ્રય કરવાથી પણ રાગ થાય છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા...! શું કરવું? આ કરવું. જ્યાં પ્રભુ બિરાજે છે ત્યાં પર્યાયને લઈ જવી. આહાહા...! હજી તો પર્યાય શું, દ્રવ્ય શું એ સાંભળ્યું ન હોય. આહાહા...!

ભગવાન પૂર્ણાનંદનો નાથ. અહીંયા તો આચાર્ય ભગવાન કહીને બોલાવે છે. આહાહા...! એ તો ભગવાન સ્વરૂપે જ બિરાજમાન છે. ભગવાનસ્વરૂપ છે તો પર્યાયમાં ભગવાન પ્રગટ થાય છે. જો ભગવાનસ્વરૂપ ન હોય તો પર્યાયમાં ભગવાનસ્વરૂપ ક્યાંથી આવશે? પ્રાપ્તની પ્રાપ્તિ છે, છે એમાંથી આવે છે. નથી એમાંથી આવે છે? આહાહા...! એ પૂર્ણાનંદનો નાથ, અસ્તિ તત્ત્વ પ્રભુ મહા નિજપરમાત્મા, એ જ અતિ-આસન્ન ભવ્યજીવને આદરણીય સ્વીકાર અને એમાં શ્રદ્ધા-જ્ઞાન અને આચરણ કરવા લાયક છે. એમાં. આહાહા...! પર્યાયમાં નહિ. દ્રવ્યમાં. આહાહા...!

નિજ પરમાત્મ દ્રવ્યમાં એ ‘સિવાય (બીજું) કાંઈ ઉપાદેય નથી.’ કાંઈ ઉપાદેય નથી. પંચ પરમેષ્ઠી તો ઉપાદેય નથી, પણ પંચપરમેષ્ઠીની ભક્તિનો રાગ એ પણ ઉપાદેય નથી, પણ મોક્ષનો માર્ગ ઉત્પન્ન થયો એ પણ ઉપાદેય નથી. આહાહા...! છે? ‘કાંઈ ઉપાદેય નથી.’ કાંઈ અંગીકાર કરવા લાયક નથી. આહાહા...! જ્યાં ત્રણલોકનો નાથ અંદર બિરાજે છે. ત્રિકાળ જિનસ્વરૂપી પ્રભુ છે. એની સમીપ જા અને એનો સ્વીકાર કર એ જ તને આદરવા લાયક છે, બીજું કાંઈ આદરવા લાયક નથી. આહાહા...! એ ‘કાંઈ..’ શબ્દ છે ને? ‘ન કિંચિદુપાદેયમ’ સંસ્કૃતમાં છે ને? પંડિતજી! સંસ્કૃતમાં છે. ‘ન કિંચિદુપાદેયમસ્તીતિ’ સંસ્કૃતમાં છેલ્લો શબ્દ છે. ‘ન કિંચિદુપાદેયમસ્તીતિ’ આહાહા...! ‘પદ્મપ્રભમલધારીદેવ’ના શબ્દો છે, એમની ટીકા છે ને? ‘ન કિંચિદુપાદેયમસ્તીતિ’ આહાહા...! ત્રણલોકનો નાથ પૂર્ણાનંદ પ્રભુ બિરાજે છે. એ જ આત્માને, અતિ આસન્ન ભવ્યજીવને, જેની ભવ્યતા પાકી ગઈ છે... આહાહા...! લાયકાત

થઈ ગઈ છે એવા જીવને પરમાત્મા નિજપ્રભુ જ ઉપાદેય છે. આહાહા...! અહીં તો કહે છે દયા, દાન, વ્રત, પડિમાના પરિણામ એ આદરણીય છે અને એ કરતા-કરતા નિશ્ચય થશે. આહાહા...! પ્રભુ! ઘણો ફેર છે. સમજાણું કાંઈ?

‘[હવે ૩૮મી ગાથાની ટીકા પૂર્ણ કરતાં ટીકાકાર મુનિરાજ શ્રી પદ્મપ્રભમલધારીદેવ શ્લોક કહે છે.]’

શ્લોક-૫૪

(માલિની)

જયતિ સમયસારઃ સર્વતત્ત્વૈકસારઃ
 સકલવિલયદૂરઃ પ્રાસ્તદુર્વારમારઃ ।
 દુરિતતરુકુઠારઃ શુદ્ધબોધાવતારઃ
 સુખજલનિધિપૂરઃ ક્લેશવારાશિપારઃ ॥૫૪॥

[શ્લોકાર્થ :-] સર્વ તત્ત્વોમાં જે એક સાર છે, જે સમસ્ત નાશ પામવાયોગ્ય ભાવોથી દૂર છે, જેણે દુર્વાર કામને નષ્ટ કર્યો છે, જે પાપરૂપ વૃક્ષને છેદનાર કુહાડો છે, જે શુદ્ધ જ્ઞાનનો અવતાર છે, જે સુખસાગરનું પૂર છે અને જે કલેશોદધિનો કિનારો છે, તે સમયસાર (શુદ્ધ આત્મા) જયવંત વર્તે છે. ૫૪.

શ્લોક-૫૪ ઉપર પ્રવચન

આહાહા...! દરેક શબ્દની રચનામાં છેલ્લે ‘રઃ’ (મુક્યો છે). વચમાં અને છેલ્લે ‘રઃ’. આહાહા...! આ ‘પદ્મપ્રભમલધારીદેવ’ છે.

‘સર્વ તત્ત્વોમાં જે એક સાર છે,...’ શું કહ્યું? તત્ત્વ સાત છે. પદાર્થ તરીકે નવતત્ત્વ છે. જીવ, અજીવ, પુણ્ય, પાપ, આસ્રવ, સંવર, નિર્જરા, બંધ અને મોક્ષ. એ સર્વ તત્ત્વોમાં સાર ત્રિકાળી નિજ પરમાત્મા છે. સંવર, નિર્જરા અને મોક્ષ પણ સાર નથી. આહાહા...! કઠણ પડે. માર્ગ તો આ છે, ભાઈ! આહાહા...! સાંભળીને જ્ઞાનમાં ખ્યાલમાં આવ્યો એ કોઈ ચીજ નથી. જ્ઞાનમાં ખ્યાલ આવ્યો કે ભગવાન આમ કહે છે કે આ, એ પણ કોઈ ચીજ નથી. એ પરલક્ષી જ્ઞાન છે. પોતાનું લક્ષ જ્યારે ત્રિકાળ ઉપર જાય છે, તો એ વસ્તુ સાર

છે. અહીં પર્યાયને પણ સાર નથી કહી. મોક્ષમાર્ગ પણ સાર નથી. આહાહા..!

‘મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક’માં તો સંવરને ઉપાદેય કહ્યું છે. નિર્જરાને હિતકર કહ્યું છે, મોક્ષને પરમહિતકર કહ્યો છે. એ ઉત્પન્ન કરવાની અપેક્ષાથી કહ્યું છે. ઉત્પન્ન થાય છે કોના આશ્રયથી? આહાહા..! ‘મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક’માં તત્ત્વાર્થ શ્રદ્ધાનં સમ્યગ્દર્શન અને તત્ત્વાર્થ એકવચન છે. તત્ત્વાર્થ શ્રદ્ધાનનું એકવચન છે. એકવચનમાં એ તત્ત્વ એકસ્વરૂપ ભગવાનઆત્મા, એનો આશ્રય કરવાથી, બીજી જે સાત પર્યાય છે એ એમાં નથી, એવું અંદરમાં જ્ઞાન થઈ જાય છે. સ્વ અસ્તિના જ્ઞાનમાં જેટલી પર પર્યાય છે, તે એમાં નથી એવું જ્ઞાન એમાં થઈ જાય છે. એ જ્ઞાનમાં પ્રતીતિ દ્રવ્યની થઈ. આહાહા..!

‘સર્વ તત્ત્વો...’ તત્ત્વો છે ખરા. ‘સર્વે તત્ત્વો...’ કહ્યું ને? છે ખરા. વેદાંતની જેમ પર્યાય છે જ નહિ (એમ નથી). એ તો ત્યાં સુધી કહે છે કે આત્માનો અનુભવ કરવો? આત્મા અનુભવ કરે તો દ્વૈત થઈ જાય છે. એ નહિ. આત્મા, બસ. એમ એ લોકો કહે છે. એમ નથી. એ તો એકાંત મિથ્યાત્વ છે. અહીં સર્વ તત્ત્વોની અસ્તિ તો કહી. સંવર, નિર્જરા, પુણ્ય, પાપ, આસ્રવ, બંધ છે ખરા. છે એનો નાશ કરવો, છે એનું લક્ષ છોડવું છે. નથી એનું લક્ષ છોડવાનું ક્યાંથી આવ્યું? આહાહા..!

‘સર્વ તત્ત્વો...’ કહેતાં અસ્તિ તો સિદ્ધ કરી. આસ્રવ છે, સંવર છે, નિર્જરા છે, બંધ છે, મોક્ષ છે... આહા..! અને જીવની એક સમયની પર્યાય પણ છે અને પર્યાયમાં અજીવનું જ્ઞાન થાય છે એ પણ છે. પર્યાયમાં અજીવ નથી આવતો. સાત તત્ત્વમાં જીવ-અજીવ કહ્યું ને? તો અજીવ કાંઈ અંદર આવી જતું નથી, પણ અજીવના જ્ઞાનને અહીંયા અજીવ કહ્યું. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..! ભગવાનઆત્માની એક સમયની પર્યાય, એમાં અજીવનું જ્ઞાન થયું, અને એ પર્યાયમાં સંવર, નિર્જરા, મોક્ષ પણ છે અને એ પર્યાયમાં આસ્રવ અને બંધ પણ થાય છે. તો એ પર્યાયથી સર્વ તત્ત્વો છે ખરા. પણ ‘સર્વ તત્ત્વોમાં જે એક સાર...’ નિજપરમાત્મા છે. આહાહા..! ભગવાન પૂર્ણાનંદનો નાથ છે ત્યાં નજર કરવાની છે. પર્યાયને અંદર પાતાળમાં લઈ જવાની છે. એક સમયની પર્યાય છે, એની પાસે આ બાજુ અંતરાત્મા પડ્યો છે. આ બાજુ દેખે તો રાગ અને પુણ્ય દેખાય છે. અને એ પર્યાય અંદરમાં જાય તો પરમાત્મા દેખાય છે. આહાહા..! એ કંઈ વાત નથી, બાપુ! આહાહા..! સમજાણું કાંઈ?

એક સમયની પર્યાય તે અંતર્મુખ-અંતર્મુખ. આ બાજુ પર્યાયની સમીપમાં ભગવાન બિરાજે છે. આ બાજુ પર્યાયની સમીપમાં રાગાદિ છે. આહાહા..! તો અહીં કહે છે ‘સર્વ તત્ત્વોમાં જે એક સાર છે,...’ પાછી ભાષા એમ છે ને? તત્ત્વો બહુવચન લીધું. એની અસ્તિ કહી. એમાં એક સાર. આહાહા..! અંદર પરમાત્મા કેવો છે? ‘જે એક સાર છે,...’ કે જે સમ્યગ્દર્શનનો વિષય છે અને જેના આશ્રયથી સમ્યગ્દર્શન થાય છે. એ સાર કેવો છે? આહાહા..!

‘જે સમસ્ત નાશ પામવાયોગ્ય ભાવોથી દૂર છે,...’ આહાહા..! શું કહે છે? એક સમયની

પર્યાય સંવર, નિર્જરા અને મોક્ષની પર્યાય પણ એક સમયની છે. કેવળજ્ઞાન પણ એક સમયની પર્યાય છે. તો એ નાશ પામવા યોગ્ય ભાવ છે. આહાહા..! મોક્ષમાર્ગની પર્યાય પણ નાશ પામવા યોગ્ય છે. કેમ કે એક જ સમયની પર્યાય છે. ‘જે સમસ્ત નાશ પામવાયોગ્ય...’ સમસ્ત કેમ કહ્યું? કે આસ્રવ તો નાશ પામવા યોગ્ય છે જ. રાગનો બંધ છે એ પણ નાશ પામવાયોગ્ય છે જ, પણ સંવર, નિર્જરા અને મોક્ષની પર્યાય પણ એક સમયની છે એ પણ નાશ પામવાયોગ્ય છે. આહાહા..! આવી વાત છે. કહો, ‘ભભુતમલજી’! આ તમે આઠ લાખ નાખ્યા માટે ધર્મ થઈ ગયો એમ નથી, એમ કહે છે. મંદિર બનાવ્યું ને મંદિર? ‘બેંગ્લોર’માં. આઠ લાખ એમણે આપ્યા છે. ચાર લાખ ‘જુગરાજી’એ આપ્યા. બાર લાખ. અત્યારે તો પંદર લાખનું થઈ ગયું છે. એ જડની પર્યાય જડથી થઈ છે. પણ તારા ભાવમાં એ તરફનું લક્ષ હતું એ શુભભાવ એ પણ નાશવાન છે. આહાહા..! અને શુભભાવને જાણવાની પર્યાય જે છે એ પણ નાશવાન છે. કેમ કે પર્યાયની મુદત એક સમયની છે. કેવળજ્ઞાન પણ એક સમય રહે છે. બીજે સમયે એવું પણ એ રહેતું નથી. શું કહ્યું? બીજા સમયે કેવળજ્ઞાન એ નથી રહેતું. એવું પણ બીજું. જેવું પહેલા સમયે છે એવું બીજા સમયે. પણ એ નથી. પહેલા સમયે જે પર્યાય હતી એ બીજા સમયમાં નથી. આહાહા..! આ શરીર, વાણી, મનને તો નાશવાન કહ્યું પણ અહીંયા તો કેવળજ્ઞાનની પર્યાયને નાશવાન કહી. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- એના જેવી છે પણ એ નથી.

ઉત્તર :- એવી જ છે. ભગવાનઆત્મા! એ એક સમયની પર્યાય છે પણ એ નાશવાન છે. અને ભગવાન જે છે વર્તમાન.. વર્તમાન.. વર્તમાન.. વર્તમાન... કાયમ વર્તમાન એકરૂપ રહે છે. કાયમ વર્તમાન એકરૂપ રહે છે. ત્રિકાળ રહે છે એ અપેક્ષાથી વર્તમાન એ વસ્તુ છે. જેમ પર્યાય વર્તમાન છે એમ આ વસ્તુ વર્તમાન છે. આહાહા..! જેમ પર્યાય વર્તમાન છે એમ વસ્તુ પણ વર્તમાન છે. પણ પર્યાય વર્તમાન છે એ નાશવાન છે અને આ વર્તમાન છે એ અવિનાશી છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..! બન્નેને વર્તમાન તો કહ્યું. સમજાણું કાંઈ? ધ્રુવ કહ્યું. ત્યાં પાઠમાં એમ લીધું છે. નિરંતર વર્તમાન.. વર્તમાન.. વર્તમાન... વર્તમાન... વર્તમાન... વર્તમાન પર્યાય છે એ નહિ. વસ્તુ વર્તમાન ત્રિકાળ. આહાહા..!

પૂર્ણાનંદનો નાથ ત્રિકાળ વર્તમાન પૂર્ણ... પૂર્ણ... પૂર્ણ... પૂર્ણ... પૂર્ણ... એક સમયમાં વર્તમાનમાં પૂર્ણ છે. એ અવિનાશી છે અને પર્યાયમાત્ર નાશવાન છે. મોક્ષનો માર્ગ પણ નાશવાન છે. કેમ કે એક સમયની પર્યાય છે. વ્યવહારમોક્ષમાર્ગ તો સાચો છે જ નહિ. એ તો ઉપચારથી કહ્યું છે. એ નાશવાન છે. પણ નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગ સ્વદ્રવ્યના આશ્રયથી, નિજપરમાત્માના આશ્રયે ઉત્પન્ન થયો, તે ઉત્પન્ન થયો ને? ઉત્પન્ન થયો તો વ્યય પણ થાય છે. આ ધ્રુવ છે એ ઉત્પન્ન પણ થતો નથી અને વ્યય પણ થતો નથી. આહાહા..!

જેને ઉત્પાદ-વ્યય-ધ્રુવયુક્તં સત્ કહ્યું ને? સવારમાં કહ્યું હતું. ઉત્પાદ-વ્યય-ધ્રુવ એ પોતાનો

એક ગુણ છે. તો ગુણના કારણે અંદર ઉત્પાદ-વ્યય અને ધ્રુવપણું રહે છે. ઉત્પાદવ્યય અને ધ્રુવ ગુણ છે. એનો ગુણ છે. એ ગુણના કારણે ઉત્પાદ થાય છે, પૂર્વની પર્યાયનો વ્યય થાય છે છતાં નિશ્ચયમાં એ ઉત્પાદ-વ્યય-ધ્રુવયુક્ત ગુણ, એનો ઉત્પાદ થાય છે એ પણ નાશવાન છે. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? અરે...!

અરે...! ક્ષાયિક સમક્રિત વ્યો, તે પણ એક સમયની સ્થિતિ છે. 'શ્રેણિક'રાજા ક્ષાયિક સમક્રિતી. અને સમયે સમયે તીર્થંકરગોત્ર બાંધે છે. અત્યારે નરકમાં પણ સમયે સમયે તીર્થંકર ગોત્ર બાંધે છે. અત્યારે પહેલી નરકમાં ચોરાશી હજાર વર્ષની સ્થિતિમાં છે. ત્યાંથી નીકળીને પહેલા તીર્થંકર થવાના છે. આગામી ચોવીશીના પહેલા તીર્થંકર થવાના છે. એ માતાના પેટમાં આવશે તો પણ દષ્ટિ તો દ્રવ્ય ઉપર છે. આહાહા...!

એક વાત તો એવી છે. ઘણાં વિચાર કર્યા છે ને? ત્યાં (માતાના ગર્ભમાં) શુદ્ધોપયોગ, ધ્યાતા-ધ્યાન-ધ્યેયનો વિકલ્પ છૂટી શુદ્ધોપયોગ થાય છે કે નહિ? એ બહુ લક્ષમાં ન આવ્યું. આમ તો લખ્યું છે ને? કે અનુભવ કેટલા કાળમાં થાય છે? 'રહસ્યપૂર્ણ ચિહ્ની'માં આવે છે. ચોથે ગુણસ્થાને અનુભવ થાય છે. ભલે કાળ અત્ય હોય પણ અનુભવ ચોથા ગુણસ્થાને થાય છે. પણ અહીં તો કહેવું છે કે અનુભવની પર્યાય જે છે... આહાહા...! એ પણ એક સમયમાં ઉત્પન્ન થઈ છે. ઉત્પન્ન થઈ છે. ધ્રુવ વસ્તુ જે ત્રિકાળી પરમાત્મા ઉત્પન્ન થયો નથી. આહાહા...! એમાં એક લીધું છે. 'તત્ત્વાર્થ સૂત્ર'માં ઉત્પાદવ્યયધ્રુવયુક્તં સત્ અને સત્દ્રવ્ય લક્ષણં એમ લીધું છે. શક્તિમાં પણ એમ લીધું છે. અનંત શક્તિ, ૪૭ શક્તિમાં એક ઉત્પાદવ્યયધ્રુવયુક્ત શક્તિ છે અને સદૃશ્ય વિસદૃશ્ય પરિણમનાર (શક્તિ લીધી છે). સદૃશ્યરૂપ નામ ત્રિકાળ અને પર્યાય વિસદૃશ્ય છે. વિસદૃશ્ય છે. ઉત્પાદ-વ્યય... ઉત્પાદ-વ્યય... ઉત્પાદવ્યય... ભાવ-અભાવ... ભાવ-અભાવ... અને ધ્રુવ સદૃશ્ય છે. એકરૂપ ત્રિકાળ રહેનારો છે. આહાહા...! એ જ આદરણીય છે અને એ સિવાય બધું (હેય છે). ઉત્પાદ-વ્યય-ધ્રુવયુક્તં સત્ એવો ગુણ છે અને એ ગુણના કારણે ઉત્પાદ પર્યાય થાય છે. આહાહા...! આત્મા ઉત્પાદ કરે તો ઉત્પન્ન થાય એમ નથી. એ આત્માનો ગુણ જે છે, એ ગુણને ધરનાર નિજ પરમાત્માની દષ્ટિ થઈ તો પર્યાયમાં ઉત્પન્ન થાય જ છે. આહાહા...! પણ જે પર્યાયમાં ઉત્પન્ન થાય છે એ પર્યાય નાશવાન છે. આહાહા...! ત્રિકાળી ગુણ અવિનાશી છે. એવા અનંતગુણનો એકરૂપ ભગવાન અવિનાશી છે. અને એના અવલંબનથી (પર્યાય) ઉત્પન્ન થઈ એમ કહો. ઉત્પન્ન થઈ એમ કહ્યું ને? છે? આહાહા...! નવી ઉત્પન્ન થાય છે ને? એટલે એનાથી ભિન્ન છે. સર્વ નાશ પામવા યોગ્ય ઉત્પન્ન થનાર છે એ વ્યય થવા યોગ્ય છે એમ કહે છે. જે ઉત્પન્ન થવાયોગ્ય છે, તે વ્યય થવાયોગ્ય છે. આહાહા...! ભગવાન ત્રિકાળી ચીજ ઉત્પન્ન થવા લાયક નથી અને નષ્ટ થવા લાયક નથી. આહાહા...! આવી વાત પ્રભુની ક્યાં છે? અલૌકિક વાત છે. આહાહા...!

છતાં એ ક્ષાયિક સમકિતી ભગવાનની પ્રતિમાને વંદન કરે, ભક્તિ કરે, પૂજા કરે, ડોં! પણ એ જાણે કે આ શુભભાવ છે. એ અનાદિનો વ્યવહાર છે. પણ એ શુભભાવને જાણે છે. હેય તરીકે છે તોપણ આવ્યા વગર રહેતો નથી. આહાહા..!

અહીંયા તો શુભભાવ તો હેય અને નાશવાન છે જ પણ શુદ્ધભાવના અવલંબનથી શુદ્ધ પર્યાય થઈ, ક્ષાયિક સમકિત, ક્ષાયિક યથાખ્યાત્ ચારિત્ર, ક્ષાયિક યથાખ્યાત ચારિત્ર, ક્ષાયિક કેવળજ્ઞાન, ક્ષાયિક કેવળદર્શન, ક્ષાયિક વીર્ય અને ક્ષાયિક આનંદ (પ્રગટ થયા), એ પણ પર્યાય છે તો નાશવાન છે.

એ ‘સર્વ તત્ત્વોમાં જે એક સાર છે, જે સમસ્ત નાશ પામવા યોગ્ય ભાવોથી દૂર છે,...’ આવ્યું? એ સંવર, નિર્જરા અને મોક્ષની પર્યાય છે એનાથી તત્ત્વ દૂર છે. આહાહા..! ભારે વાત, ભાઈ! એક વાત સાંભળવા મળે નહિ. અને સાંભળવા મળે તો શું આશય કહે છે એ સમજવું કઠણ પડે. આહાહા..! અહીં કહે છે ‘નાશ પામવા યોગ્ય ભાવોથી...’ ભાવ તો કહ્યું. ચીજ છે તો ખરી. પણ એ ઉત્પન્ન થઈ છે તો એ નાશ પામવા યોગ્ય છે. ભગવાન ત્રિકાળી ઉત્પન્ન થયો નથી તો એ નષ્ટ નહિ થાય. શાસ્ત્રમાં છે કે નહિ?

આ ‘કુંદકુંદાર્ય’નું શાસ્ત્ર છે. અને ‘કુંદકુંદાર્ય’ એમ કહ્યું, કે મેં મારી ભાવના માટે બનાવ્યું છે. ‘કુંદકુંદાર્ય’ જેવા (એમ કહે છે). ‘મંગલ ભગવાન વીરો, મંગલ ગૌતમો ગણી,...’ ત્રીજા નંબરે ‘મંગલ કુંદકુંદાર્યો...’ એ ‘કુંદકુંદાર્ય’ જે ત્રીજા નંબરે છે એ એમ કહે છે કે મેં મારી ભાવના માટે બનાવ્યું છે. છેલ્લી ગાથામાં છે. આહાહા..! અને એની ટીકા કરનાર ‘પદ્મપ્રભમલધારીદેવે’ પહેલા એમ કહ્યું છે, અરે...! ટીકા કરનાર અમે કોણ? એ ટીકા તો અનાદિથી થયેલી છે. શરૂઆતની ગાથામાં છે. શરૂઆતમાં છે ને? પહેલા શરૂઆતમાં. આહાહા..! ક્યાં છે? પહેલા છે ને? જુઓ!

‘ગુણના ધરનાર ગણધરોથી રચાયેલા અને શ્રુતધરોની પરંપરાથી સારી રીતે વ્યક્ત કરાયેલા આ પરમાગમના અર્થસમૂહનું કથન કરવાને અમે મંદબુદ્ધિ તે કોણ?’ આહાહા..! આવી ટીકા અમે નથી કરી, એ ટીકા તો અનાદિથી ચાલી આવે છે. સંતોથી ચાલી આવી છે. ‘ગુણના ધરનાર ગણધરોથી રચાયેલા...’ ટીકા, ડોં! ‘અને શ્રુતધરોની પરંપરાથી સારી રીતે...’ ચાલી આવી છે. શ્રુતના ધરનારાથી પરંપરાથી આ ટીકા ચાલી આવે છે. મેં એકલાએ બનાવી એમ નથી, એમ કહે છે. આહાહા..! અને એ કઈ રીતે બની? કે ‘હમણાં અમારું મન પરમાગમના સારની પુષ્ટ રુચિથી ફરીને અત્યંત પ્રેરિત થાય છે.’ વિકલ્પ આવ્યા કરતા’તા ને કે આની ટીકા થાય, એનો સાર કાઢીએ, એવો વિકલ્પ આવ્યા કરે છે માટે એ ટીકા બની છે. આહાહા..! બે વાત કરી. એક તો એ ટીકા ગણધરોથી અને શ્રુતધરોથી ચાલી આવી છે અને અહીંયા મેં બનાવી એનું કારણ કે મને મનમાં એવો વિકલ્પ આવ્યા કરતો હતો કે આ ભગવાન ‘કુંદકુંદાર્ય’ પોતાને માટે ‘નિયમસાર’ બનાવ્યું. તો એની ટીકા રચાય

તો ઠીક, એવો વિકલ્પ આવતો હતો માટે ટીકા બની ગઈ છે. આહાહા...! એ બે વાત.
 ‘જેણે દુર્વાર કામને નષ્ટ કર્યો છે,...’ કોણે? એક સારરૂપ જે તત્ત્વ ત્રિકાળી જ્ઞાયકભાવ,
 એણે ‘દુર્વાર કામને નષ્ટ કર્યો છે,...’ એટલે કે કામની ઇચ્છા માત્ર વસ્તુમાં નથી. એ નાશ
 કરનારો છે તો પર્યાયમાં નાશ કરનારો થયો. પણ એનો અર્થ એ કે એમાં કામની ઇચ્છાનો
 અંતરમાં અભાવ છે. માટે એ બધા દુર્વાર કામને વારી ન શકાય. આહાહા...! મુનિ પણ
 કહે છે... અહીંયા આવ્યું છે. પછી શું હતું? આહાહા...! શું છે? સમાધિ. ભક્તિ ભક્તિ.
 એમાં એમ આવ્યું છે, ભાવલિંગી મુનિ એવા છે... આહાહા...! પણ પોતામાં કોઈ વિકલ્પ
 ઊઠે છે તેથી એમ કહે છે. આહાહા...! કે અમે અમારા મનમાં કોઈ વખતે કામના વિકલ્પ
 ઘા કરી જાય છે. તો જે કામરહિત મુનિ સંત છે એને મારા નમસ્કાર. એવું છે. એવું
 અંદર છે. આવશ્યક છે ને? પરમાવશ્યકમાં. ક્યાંક લખ્યું છે. છે એમાં? ૨૯૫. ઠીક આ
 પુસ્તક બીજું છે. શ્લોક ૨૫૦ છે.

‘કામદેવરૂપી ભીલના તીરથી ઘવાયેલા ચિત્તવાળાનું ભવરૂપી અરણ્યમાં શરણ છે.’ જુઓ!
 ભાષા. આ પુસ્તક બીજું છે. એમાં છે. મેં કીધું હાથ કેમ ન આવ્યું? જેણે સુવર્ણની અને
 સુંદર સ્ત્રીઓની સ્પૃહાને નષ્ટ કરી છે, એવા હે યોગીસમૂહમાં શ્રેષ્ઠ યોગી! તમે અમારા
 કામદેવરૂપી ભીલના તીરથી... આહાહા...! ઘાયલ ચિત્તવાળા અમે છીએ. અર...ર...! મુનિને
 પણ કોઈ વિકલ્પ આવી જાય તો કહે છે કે... આહાહા...! અમારું ચિત્ત ઘવાયું છે. સમજાશું
 કાંઈ? આ તો બીજું પુસ્તક છે. હું વાચું છું એમાં ચિત્ત કર્યા છે. છે ને આમાં? એ ૨૯૫
 છે ને? એ આમાં છે. એમાં છે. શ્લોક ૨૫૦ છે.

‘હે યોગીસમૂહમાં શ્રેષ્ઠ સ્વવશ યોગી!...’ યોગી પોતાના પૂર્ણાનંદમાં લીન છે. તો અમારું
 કામદેવરૂપી ભીલના તીરથી... આહાહા...! કાંઈ પણ બહારની સુંદર ચીજમાં વિકલ્પ આવે
 છે તો અમારું ચિત્ત ઘવાય છે. આહાહા...! મુનિ કહે છે. છે? ‘અમારું કામદેવરૂપી ભીલના
 તીરથી ઘવાયેલા ચિત્તવાળાને ભવરૂપી અરણ્યમાં તમે શરણ છો.’ હે મુનિ! આહાહા...! છવ્રસ્થ
 છે. કોઈ સમયે કોઈ સુંદરતાના લક્ષે વિકલ્પ આવે તો એમ લાગે કે અમારું ચિત્ત ઘવાયું.
 આહાહા...! અને એક બાજુ એમ કહે છે, કે કેવળી અને મુનિઓમાં થોડો ફેર છે. બીજી
 બાજુ એમ કહે છે કે કેવળી અને મુનિમાં... ૨૫૩. કળશ?

‘સર્વજ્ઞ વીતરાગમાં અને આ સ્વવશ યોગીમાં...’ ૨૯૬ પાનું. ૨૯૫ પછી તરત. ૨૯૫
 પછી તરત. ૨૫૩ કળશ. ઉપર છે. ‘સર્વજ્ઞ-વીતરાગમાં અને સ્વવશ યોગીમાં ક્યારેય કાંઈપણ
 ભેદ નથી;...’ આહાહા...! ૨૫૩ શ્લોક છે. ૨૯૬ પાના ઉપર છે. આહાહા...! એ તો એને
 હાથ આવવું હોય ત્યારે આવે ને? એની પર્યાય થવાની હોય ત્યારે થાય ને. ‘સર્વજ્ઞ-વીતરાગમાં
 અને આ સ્વવશ યોગીમાં ક્યારેય કાંઈપણ ભેદ નથી;...’ ૨૫૩ શ્લોક. ‘છતાં અરેરે! આપણે
 જડ છીએ...’ આહાહા...! ભાષા તો જુઓ! કેટલી નિર્માનતા! ‘અરેરે!...’ ક્યાં સર્વજ્ઞ અને

મુનિ! બંને સરખા છે. ‘અરેરે! આપણે જડ છીએ કે તેમનામાં ભેદ ગણીએ છીએ.’ આહાહા...! એટલી નિર્માનતા... એટલી નિર્માનતા. આહાહા...! મળ્યું? માથે. પહેલો શ્લોક છે. ૨૫૩. એ પહેલા વાત આવી ગઈ છે. થોડો ફેર છે એવો શ્લોક આવી ગયો છે. એ ૨૮૮ પાને. ૨૮૮ છે ને? ૨૮૮. ૨૪૩ (કળશ). બસ એ.

‘જે જીવ અન્યવશ છે તે ભલે મુનિવેશધારી હોય તો પણ સંસારી છે,...’ ૨૪૩ કળશ. ‘નિત્ય દુઃખનો ભોગવનાર છે; જે જીવ સ્વવશ છે તે જીવન્મુક્ત છે, જિનેશ્વરથી કિંચિત્ ન્યૂન...’ જિનેશ્વરથી કિંચિત્ ન્યૂન. ૨૪૩ કળશ. અહીં કહ્યું કે અમારામાં અને એનામાં કાંઈ ફેર નથી. અપેક્ષાથી (કથન) છે ને. આહાહા...! કેમ કે ભગવાનઆત્મા મુક્તસ્વરૂપ છે તો મુક્તસ્વરૂપની પર્યાયમાં જે દશા મુક્ત થઈ, તો અમે મુક્ત જ છીએ. આહાહા...! એ ‘સમયસાર’ના કળશમાં આવે છે. મુક્ત જ છે. કેમ કે મુક્ત સ્વરૂપ ભગવાનઆત્મા નિરાવરણ ત્રિકાળી. સકળ નિરાવરણ અખંડ એક પ્રત્યક્ષ પ્રતિભાસમય, અવિનશ્વર શુદ્ધ પારિણામિક પરમભાવ લક્ષણ નિજપરમાત્મ તત્ત્વ હું દ્રવ્ય છું. એ મુક્ત સ્વરૂપ છું. મુક્ત સ્વરૂપનો અનુભવ થયો, તો હું પર્યાયમાં પણ મુક્ત થઈ ગયો. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ?

આપણે અહીંયા ૫૪ (કળશ). અહીંયા આવ્યું. ‘દુર્વાર કામને નષ્ટ કર્યો છે,...’ એનો અર્થ એવો છે... આપણે ચાલતો કળશ. ‘સર્વ તત્ત્વોમાં જે એક સાર છે, જે સમસ્ત નાશ પામવાયોગ્ય ભાવોથી દૂર છે,...’ દૂર છે. સંવર-નિર્જરા તત્ત્વથી દૂર છે. કેવળજ્ઞાનની પર્યાયથી તત્ત્વ દૂર છે. આહાહા...! દૂરનો અર્થ કે પર્યાયમાં એ નથી. અને એ પર્યાય આમાં નથી. આહાહા...! આ તો અલૌકિક માર્ગ! ત્રણલોકનો નાથ, એની દિવ્યધ્વનિ છે. સમજાણું કાંઈ?

અહીં તો એમ કહેવું છે, કે ‘જેણે દુર્વાર કામને નષ્ટ કર્યો છે,...’ તો એ તો પર્યાય થઈ. પર્યાયમાં નાશ પામે છે. અહીં તો કહે છે કે જેમાં દુર્વાર કામ જ નથી. જે કામને વારી ન શકાય એવો નાશ કરનાર હું છું, એનો અર્થ કે મારામાં એ કામ છે જ નહિ. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? ‘દુર્વાર કામને નષ્ટ કર્યો છે,..’ એટલે કે દુર્વાર કામ મારી વસ્તુમાં જ નથી. એક બાજુ કહ્યું કે, સંવર, નિર્જરા તત્ત્વ પણ સાર નથી, સાર તો આ તત્ત્વ છે, અને બીજી બાજુ એમ કહે કે એ આત્મા કામને નાશ કરનારો છે. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? પણ એના આશ્રયથી નાશ પામે છે, માટે એને કામનો નાશ કરનાર કહેવામાં આવ્યો છે. આહાહા...! છે? આહાહા...! ‘દુર્વાર કામને નષ્ટ કર્યો છે,...’ આહાહા...! ‘જે પાપરૂપ વૃક્ષને છેદનાર કુહાડો છે,...’ એ પણ નિમિત્તથી કથન છે. એટલે કે એમાં પાપ જ નથી. પાપરૂપી વૃક્ષ. પાપ તો બધા પુણ્ય અને પાપ બન્ને પાપ છે. આગળ લેશે. સમજાણું કાંઈ? એ બે પાપરૂપી વૃક્ષ. આહાહા...! ‘છેદનાર કુહાડો છે,..’ કુહાડો. અર્થાત્ એના આશ્રયથી પાપરૂપી વૃક્ષ નાશ થાય છે. અર્થાત્ એ પાપરૂપી વૃક્ષ સ્વરૂપમાં જ નથી, એમ કહેવું છે. ‘છેદનાર કુહાડો છે,..’ એ તો પર્યાય થઈ ગઈ. આ તો દ્રવ્યની વાત છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા...!

‘જે પાપરૂપ વૃક્ષને છેદનાર કુહાડો છે,...’ એમાં પુણ્ય-પાપ જ નથી, એવી ચીજ હું છું. આહાહા...! ધર્મીજીવની દૃષ્ટિમાં આ આત્મા છે કે જેમાં કામની વાસનાનો ત્રિકાળ અભાવ છે અને પુણ્ય-પાપના ભાવનો પણ ત્રિકાળ અભાવ છે. એને અહીંયા વૃક્ષને છેદનાર કુહાડો કહ્યો. એના બે અર્થ છે. એક તો એમાં પુણ્ય-પાપ નથી અને બીજું એ પુણ્ય-પાપનો નાશ એના આશ્રયથી થાય છે, એ અપેક્ષાથી એને પુણ્ય-પાપનો નાશ કરનાર કુહાડો કહ્યો. ત્રીજો અર્થ તો એમ છે કે એ પુણ્ય અને પાપ એમાં છે જ નહિ, એમ એનો અર્થ છે. આહાહા...! હવે લખ્યું છે કાંઈક અને અર્થ કરવા કાંઈક.

‘પાપરૂપ વૃક્ષને છેદનાર કુહાડો છે, જે શુદ્ધ જ્ઞાનનો અવતાર છે,...’ એ વસ્તુ, હોં! પર્યાય પ્રગટ થઈ એ નહિ. ‘જે શુદ્ધ જ્ઞાનનો અવતાર છે,...’ પૂર્ણાનંદનો નાથ પૂર્ણ જ્ઞાન સ્વરૂપનો જ અવતાર છે. અવતારમાં જન્મ લેવો પર્યાય, એ વાત અહીં નથી. એ વસ્તુ એવી છે. આહાહા...! ‘જે શુદ્ધ જ્ઞાનનો અવતાર છે, જે સુખસાગરનું પૂર છે...’ વસ્તુ. સુખસાગરના જળથી ભરેલું પૂર છે. આહાહા...! નિત્યાનંદ નાથ, પર્યાયના નાશથી નાશ નથી થતી એવી ચીજ, સર્વ તત્ત્વમાં સાર એ ‘સુખસાગરનું પૂર છે અને જે ક્લેશોદ્ધિનો કિનારો છે,...’ ક્લેશરૂપી દરિયાનો કિનારો, એટલે કે ક્લેશ એમાં છે જ નહિ. તો આવો શબ્દ પણ કહેવામાં આવે છે. ક્લેશોદ્ધિ = ક્લેશરૂપી સાગર, દરિયો એનો કિનારો. ‘તે સમયસાર (શુદ્ધ આત્મા) જ્યવંત વર્તે છે.’ સદા વર્તમાન સદા જ્યવંત વર્તે છે. કોઈ સમયે નથી એમ નહિ. સદા જ્યવંત વર્તે છે. વિશેષ કહેશે.... (શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)